



ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸುವಿಕೆ - ನನ್ನ ಅನುಭವಗಳು

ದೀಪಿಕಾ ಕೆ. ಸಿಂಗ್

ನಾನು ಕಲಯುತ್ಪಿದ್ಧಂಥ ಶಾಲೆ, ಬಹುತೇಕ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆ ವರ್ಗದವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಯುತ್ಪಿದ್ಧಂತಹ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನನ್ನ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ತಂದೆ ಅಥವಾ ತಾಯಿ ವಿಭಿನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದೇ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ಹಿಡಿದು ನೆಲಗುಡಿಸುವವರವರೆಗೂ ವಿಭಿನ್ನ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಯುತ್ಪಿದ್ಧಾಗಿ ನನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ, ನಾನಾಗ ಎಂಟನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಗಣಿತದ ತರಗತಿ. ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರು ನಮಗೆ ಗಣಿತದ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಲಾ ಕಛೇರಿಯ ಜವಾನನೊಬ್ಬ ಒಂದು ಕಾಗದದ ಹಾಳೆಯನ್ನು ತಂದು ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ನೀಡಿದ. "ನಾನು ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಓದುತ್ತೇನೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಬಹುದು" ಎಂದು ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಕೆಲವೊಂದು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಓದಿದ ನಂತರ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಓದಿದರು. ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೊದಲ ಮೂರು ರ್ಯಾಂಕನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು ಹಾಗೂ ಈ ಶಿಕ್ಷಕರು ಅವಳನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೇ ಅವಳು ಟಿ-ಶರ್ಟ್ ತೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದಾಗ "ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗಿಯರು" ಇಂತಹ ಬಟ್ಟೆ ತೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೀಡಿದರು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಅವಳ ಹೆಸರನ್ನು ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಓದಿದಾಗ ಅವಳು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಬೆಂಚಿನಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಆಗ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿಕ್ಷಕರು "ಓಹೋ! ನೀನೊಬ್ಬ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯವಳೇ, ಛ, ಛ." ಎಂದರು.

ಆ "ಛ, ಛ," ನನಗೆ ಈಗಲೂ ನೆನಪಿದೆ. ನನಗೆ ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ಹೀಗೆ. ಶಿಕ್ಷಕರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೀಡಿದ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಆದರೆ

ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಇದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ ದೊರೆತಿದೆಯಲ್ಲ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಶಿಕ್ಷಕರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ತೇಜೋವಧೆಗೆ ಒಳಗಾದ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತೆಗೆ ಅದೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ನೋವಿನ ಅನುಭವವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು.

ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅನುಭವವೆಂದರೆ, ನಾವು ಆಗ ಎಂಟು ಅಥವಾ ಒಂಭತ್ತನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆವು. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರೊಂದಿಗೆ ಜಗಳವಾಡಿ, ಒಬ್ಬ ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಎ.ಬಿ.ಸಿ. ಎಂದು ಕರೆದ. ನಾನು ಎ.ಬಿ.ಸಿ. ಎಂದರೆ ಏನು ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಅದರರ್ಥ, 'ಏಯ್, ಬ್ಯಾಕ್‌ವರ್ಡ್ ಕ್ಯಾಸ್ಟ್' ಎಂದು, ವಿವರಿಸಿದ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ನನ್ನ ಅನುಭವಗಳು, ಒಂದು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಯುತ್ಪಿದ್ಧಿರುವ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ಮಕ್ಕಳು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡುವ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ದೂಷಿಸುವ ಸಮಸ್ಯೆಯೆಡೆ ಬೆರಳು ಮಾಡಿ ತೋರುವಂತಹದಾಗಿದ್ದು ಕೆಲವು ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು "ಚಿತ್ರವನ್ನು" ಒದಗಿಸುವ, ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ "ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗಿಯ" ರೂಢಿಗತ ಚಿತ್ರದಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸರ್ವೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬಂತೆ ನೋಡುವ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದಿನ ನಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ನಡುವಿನ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ - ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಡುವಿನ ತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಒಡನಾಟವನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬಾಲಕಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಲಭ್ಯವಾದರೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವಳು ಮುಂದುವರೆಸಿದರೂ, ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅಂಗ ಭೇದ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಶಿಕ್ಷಕರು ಮತ್ತು ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಡುವೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಎಲ್ಲೆಗಳು, ಅವರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತೊಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವ ನೆನಪೂ ನನಗಿದೆ.

ನಾನು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮ ತರಗತಿಯಲ್ಲ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಗುಂಪುಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು ಆಟ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಿದ್ದವರು ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಶಾಲಿಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಓದಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿದ್ದವರು. ಇವೆರಡು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಗುಂಪುಗಳು. ಇದಲ್ಲದೇ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಗುಂಪುಗಳಿದ್ದರೂ ನಾನು ಈ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ರೀತಿಯ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರು ಅವರುಗಳಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಧ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಂತಹವು. ದೈಹಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಶಿಕ್ಷಕರು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟುಮಸ್ತಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆಧ್ಯತೆ ನೀಡಿ ತಂಡದ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ ಶಾಲೆಗೆ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ತಂಡದ ಮುಖಂಡರನ್ನಾಗಿಸಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅಸಮಧಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಭಾಷೆ, ಗಣಿತ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರು. ತಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವವರು. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರರ್ಗಳತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನೀಡದಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಳದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ತರಗತಿ ಚರ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಕರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರು “ಹಾಲನ ಬಣ್ಣ ಏಕೆ ಬಿಳಿ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ‘ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೋಟೀನ್ ಅಂಶದಿಂದಾಗಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಕರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕರು, ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಸರಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ-ಉತ್ತರ “ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಜ್ಞಾನ”ದ್ದಾಗಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಸರಿಯುತ್ತರವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದರ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಪಡೆದಂತಹ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಆ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲರ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿದ ಅನಂತರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರು ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು (ಇವನು ತನಗಿರುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೊದಲ ರ್ಯಾಂಕ್ ಪಡೆಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದನು), ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ

ಒಂದು ಉಪಕರಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಆ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಶಾಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅನುಸರಿಸುವಂತಹ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳು ಹೇಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲು ಪೂರಕವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಈ ಅನುಭವವನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಈ ಶಿಕ್ಷಕರು ಮಾಡಿದ್ದೂ ಹೀಗೆಯೇ, ಆಗಷ್ಟೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶಾಲೆಯು ಇತ್ತೀಚೆಗಷ್ಟೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವಿದ್ದರೂ, ಪಠ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅದನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಖಾತರಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೋಷಕರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿದ್ದು ಅವರಿಗೆ ಇದರ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇದ್ದು, ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವಂತಹ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವವರಾಗಿದ್ದು, ಅಥವಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಂತಹ ವಸ್ತುಗಳ ಆಕರವಿದ್ದು ಇಲ್ಲವೇ ಮನೆಪಾಠದಂತಹಾ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಂಬಲವಿರುವಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯ ಪಠ್ಯೇತರ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನವಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಇಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಗಣ್ಯ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಗುಂಪಿನೆಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಶಾಲೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವತ್ತ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೊಡಬಲ್ಲೆ. ಒಮ್ಮೆ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾ ಶಿಕ್ಷಕರು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಬಲವಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಬಲವಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ, ಮೊದಲಿಗೆ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಬಲವಾಗಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಉತ್ತರಿಸಿದ ಅನಂತರ ಶಿಕ್ಷಕರು ಜೋರಾಗಿ ನಕ್ಕು “ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು ಇಷ್ಟೇ” ಎಂದರು. ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಶಿಕ್ಷಕರು ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯನ್ನು ಹೀಗೆಳೆದು ನೆಗೆಪಾಟಲು ಮಾಡಿದಾಗ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ಕೆಲವರು ಸರಿಯುತ್ತರ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡವರು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಸುಳಿವುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಅನಂತರ

ಅವನು ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಹ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಉತ್ತರ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಜೊತೆಗಾರನಿದ್ದು, ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಈ ಅವಕಾಶ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವು, ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅವರನ್ನು ನಗಪಾಟಲು ಮಾಡಿ ಅವರ ಆತ್ಮ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಘಾಸಿಗೊಳಿಸುವಂತಹಾ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳು, ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೆಂಬಲಿಸುವ ಕೆಲವು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರನ್ನು ಅವಹೇಳನ ಮಾಡಲು, ಶ್ರೇಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಯುಧವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುವುದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಲಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗಾರರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳತ್ತಲೂ ಗಮನಹರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಭಯದಿಂದ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಮೌನವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಉದ್ದೇಶವು ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಇಂತಹವರಿಗೆ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಮೌನಿಯನ್ನಾಗಿಸುತ್ತದೆ.

ನಮ್ಮ ಶಿಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು “ಹಿಂದಿನ ಬೆಂಚಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಥವಾ ದಡ್ಡರು” ಎಂದು ಹಣೆಪಟ್ಟಿ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಈ ಶಿಕ್ಷಕರು ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೇ ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೂಲಕ ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲವು ಸಮಯವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಹೊಸ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಹೀಗೆ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಶಾಲೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಎಂದೂ ಯಾವ ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗವಹಿಸದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಕರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಯಾರಾಗುವಂತೆ ಇವರು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ತಾವೇ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಮಯವನ್ನು ನೀಡಿದರು ಮತ್ತು ಒಂದು ತಂಡದ ಮುಖಂಡರಾಗಿ ಮೊದಲು ಎಂದೂ ಕಾರ್ಯ

ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದವರನ್ನು ತಂಡದ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗುಂಪಿನವರು ವಿಜಯಿಯೂ ಆದರು. ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಇದರಿಂದಾಗಿ ಬದಲಾದದ್ದು ನನಗೆ ನೆನಪಿದೆ. ಶಿಕ್ಷಕರು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಣೆಪಟ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಸವಾಲಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ (ಶಿಕ್ಷಕರ ಮನೋಭಾವದಲ್ಲ) ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಅನುಭವಗಳು ಶಾಲೆಯು ಮೆಚ್ಚುವ ಭಾಷೆ, ಅನುಭವ, ಪೋಷಕರ ಬೆಂಬಲ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯ ಲಭ್ಯತೆ ಮತ್ತು ನಡವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸುವುದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಂಡವಾಳ ಎನ್ನುವ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಬೆಳಕು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅನುಭವಗಳು ಸಮನ್ವಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರ ಪಾತ್ರ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಘಟನೆಯೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಶಾಲಾ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ನಮಗೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು “ಷೇರುಗಳು ಎಂದರೆ ಏನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು; ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ತಂದೆ ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತೆ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ಕೂಟರ್ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡುವುದೊಂದೇ ಅಲ್ಲದೇ ಷೇರುಗಳ ಅರ್ಜಿ ತುಂಬುವುದಕ್ಕೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಈ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಷೇರುಗಳ ಅರ್ಜಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವಿವರಣೆಯ ಲೇಖನವನ್ನು ಓದಿದ್ದೆ. ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವಾಗ ನಾನು ಕಂಪನಿಗಳು ಹೇಗೆ ಷೇರುಗಳ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸುತ್ತವೆ, ಅದನ್ನು ತುಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಗೆ ನಾವು ಹಣ ನೀಡುತ್ತೇವೆ ಅನಂತರದಲ್ಲ ಗಳಿಸಿದ ಲಾಭವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಂಚಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ‘ಬುದ್ಧಿವಂತ’ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿಯೊಬ್ಬ, ಇದು ತಪ್ಪು ಉತ್ತರ, ನನಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದು ಕೂಗಿದ. ಶಿಕ್ಷಕರು (ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು) ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನೀಡಿದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಿದ ನಂತರ ಒಬ್ಬರ ಉತ್ತರ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವಂತಹದ್ದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬರದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ ಎಂದು ಮೊದಲ ಸಲ ನನಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮದ ಕೆಲಸ ಇರದಿದ್ದರೂ, ಇದನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆಯುವುದರ ಕಡೆಗೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗಿನ ಅವರ

ಶ್ರಮದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಳುಕು ಹಾಕಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉತ್ತರಗಳೂ ಸರಿಯಾಗಿದ್ದವು, ಶಿಕ್ಷಕರು ಎರಡೂ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು, ಅಲ್ಲದೇ ಶಿಕ್ಷಕರು ಯಾವ ಉತ್ತರ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಕನಿಷ್ಠವಾದದ್ದು ಎಂದು ಅಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯು 'ಸಮವ್ಯಯವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಭ್ಯಾಸಗಳು ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು; ಶಾಲೆಯು ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯ ಶಾಲೆ, ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ 'ಸರಸ್ವತೀವಂದನೆ'ಯ ಬದಲು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಗೀತೆಯನ್ನು ನಾವು ದಿನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಪ್ರತೀ ಶನಿವಾರ ವಿಭಿನ್ನ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಸಿಖ್, ಇಸ್ಲಾಂ, ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಅಂಗೈ ಮುಚ್ಚಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು ಅಂಗೈ ಬಿಚ್ಚಿ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆವು ಮತ್ತು ಶಿಲುಬೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಕೈಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈ ದಿನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಶಾಲಾ ದಿನಚರಿಯ ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಓದುವುದನ್ನು ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇಸರೀಕರಣ ಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಚಾರ- ಚರ್ಚೆ- ವಿವಾದ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಶಾಲೆಗಳು ಸರ್ವಧರ್ಮಸಮಭಾವದಿಂದಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಗಣಿಸದೇ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಗಳು ತಾವು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ನಾನು ೨೦ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಈ ಶಾಲೆಯು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು ಅಥವಾ ಖಾಸಗಿ ಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಸುಲಭವಾಗಿ 'ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ' ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಮಾಡದೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಅಪರೂಪದ ಶಾಲೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

ನಾವು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಲೆಯು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬಹಿಷ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ರೀತಿಯ ತಾರತಮ್ಯವು ವರ್ಗದ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆ, ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ,

ಅಂಗ, ಗ್ರಾಮ-ನಗರ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಅಥವಾ ಬುಡಕಟ್ಟು-ಬುಡಕಟ್ಟೇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿರುವಂತಹದಾಗಿದ್ದವು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳು ಎಂದು ತೋರುವ ಘಟನೆಗಳೂ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುಂಪಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವಂತೆ ರಚಿಸಿರುವ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಶಾಲೆಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಜ್ಞಾನ ಗ್ರಹಣ, ಬೋಧನಾ ತತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಮಾಪನದೊಂದಿಗೆ ಆಳವಾದ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಅನುಭವಗಳೂ ಬಹಳಷ್ಟಿದ್ದವು. ಶಿಕ್ಷಕರ ಮಮತೆ ಮತ್ತು ಕಾಳಜಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಂತವು, ಭಾಗವಹಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಎನ್ನುವಂತಹದ್ದು, ವಿಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿದ್ದು ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಸ್ತರೀಕರಣಗಳಿಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕಿದ್ದು, ತಾರತಮ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ದ್ವನಿ ಎತ್ತಿದ್ದು, ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಅನುಭವಗಳು ಇದ್ದವು.

ಯಾವ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಪಹೇಳನಕ್ಕೆ, ತಾರತಮ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಒಂದಾಗಿಸಿಕೊಂಡ, ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಪಡೆದನೋ ಅದೇ ಶಾಲೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಾಬಾ ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಂತಹ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವಂತೆ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿತು. ಆ ಶಾಲೆಯು ವರ್ಗ, ಜಾತಿ, ಅಂಗ, ಮೇಲು-ಕೀಳು ಭಾವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗಳನ್ನು, ಪುನರುತ್ಪಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿತೇ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಕೆಲವೊಂದು ತರತಮ, ಮೇಲು ಕೀಳು ಭಾವಗಳಿಗೆ ಸವಾಲೆಸೆಯುವಂತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿತೆ? ಅಥವಾ, ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಸ್ತರಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದ ನಗರದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದೇ? ಶಿಕ್ಷಣವು ನಮಗೆ ಶ್ರೇಯಾಂಕ ನೀಡಿ ಉದ್ದಿಮೆಯಾಧಾರಿತ ತರಬೇತಿಗಳನ್ನು ಸೇರುವವರು ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಬಲ್ಲವರು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿತು ಮತ್ತು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಬದಲು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಶ್ರೇಣಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು - (ವೆಲಾಸ್ಕರ್, 2005).

ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಂಪುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳ ಕವಲು ಮಾರ್ಗಗಳು, ಶಾಲಾ

ಚೈತನ್ಯಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಬೃಹತ್ ಭಾಗದ ಬಗ್ಗೆ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಎತ್ತ ಬಹುದು. ನಾನು ಎಲ್ಲಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನೋ ಅಲ್ಲಯೇ ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ - ತನ್ನ ಜಾತಿಯ ಗುರುತಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಅದೇ ಬಾಲಕಿ, ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯವರೆಗೂ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಳು ಮತ್ತು 'ಶ್ರಮಿಕೇತರ ಹುದ್ದೆ'ಯನ್ನು ಸೇರಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನಂತಹ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರಿಗೆ, ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯುಲೇಶನ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಮುಂದೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದವರಲ್ಲ ನಾವೇ ಮೊದಲಗರಾಗಿದ್ದರೂ, ನಮಗೆ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಿಕ್ಷಣ

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅನೇಕ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಗರದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವಂತಹ ಶಾಲೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನತೆ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ವರ್ಗದ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಸವಾಲೆಸೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನನ್ನದೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ಪಡೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲ ನಡೆಸಿದ ಸಂಶೋಧನಾ ಅಧ್ಯಯನವಾದ "ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮನ್ವಯ: ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ, ಶಿಕ್ಷಕರ ಮತ್ತು ಪೋಷಕರ ಅನುಭವಗಳು" ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ನಂದಿನಿ ಮಂಜ್ರೇಕರ್‌ರವರಿಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಅವರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಾನು ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿ ನನ್ನ ಶಾಲಾ ಅನುಭವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ.

Bibliography

1. Benjamin, S., Nind, M., Hall, K., Collins, J., & Sheehy, K. (2003). Moments of inclusion and exclusion: pupils negotiating classroom contexts. *British Journal of Sociology of Education*, 24(5), 547-558.
2. Freire, Paulo. *Pedagogy of the oppressed*. Penguin Books.1996.
3. Sarup, Madan. *Marxism and Education*. Routledge and Kegan Paul Ltd, 1978.
4. Velaskar, P. (2005). Educational Stratification, Dominant Ideology and the Reproduction of Disadvantage in India. *Understanding Indian Society: The Non-Brahmanic Perspective*. New Delhi: Rawat Publications, 196-220.
5. Velaskar, Padma. "Unequal Schooling as a factor in the Reproduction of Social Inequality in India." *Sociological Bulletin* 39.1 (1990): 131-45.
6. Grioux, Henry A. *Theory and Resistance in Education: A Pedagogy for the Opposition*. Bergin & Garvey Publishers, Inc. 1983.
7. Manjrekar, Nandini. "Contemporary Challenges to Women's Education Towards and Elusive Goal" *Economic and Political Weekly*. Vol Oct 23, 2003
8. Pierre Bourdieu. *The Forms of Capital*. <http://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm> accessed on 17/4/2014.

ದೀಕ್ಷಿತಾರವರು ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹರಡಲು ಹಾಗೂ ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಶಮನಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸುಮಾರು ಹನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇವರು ಮುಂಬೈನ ಟಾಟಾ ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು mswdeepika@gmail.com ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕಿಸಬಹುದು. ಅನುವಾದಕರು: ಸುಧಾ ಎಚ್.ಜಿ. ಪರಿಶೀಲನೆ: ಇನಿ ಪೆರಿಯೋಡಿ.